

Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 30 mars 1933 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn m. m. ävensom i ämnet väckt motion.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 23 december 1932 avläten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 10, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att medgiva, *dels* att även i fall, där björn å annan mark än kronan tillhörig förorsakar skada å tamdjur, vilka för betning må dit inkomma, och skadan icke är att tillskriva vårdslöshet vid djurens bevakning, sådan skada må ersättas av statsverket, *dels ock* att renvårdande lapp må utan hinder av gällande bestämmelser å sådan annan kronomark än nationalpark, varest han enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige äger jaga, utan särskilt tillstånd döda björn, som anfallit människa eller tamdjur.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en i anledning av propositionen inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 56, av herr *Holmgren*, vari hemställts, att riksdagen ville avslå propositionen i vad rör utvidgad rätt att utan särskilt tillstånd döda björn.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån därför ej nedan redogöres, hänvisa till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

I fråga om de skäl, som motionären anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat yttrande av domänstyrelsen.

Gällande bestämmelser i förevarande ämne återfinnas i huvudsak dels i lagen den 8 november 1912 (nr 289) om rätt till jakt, sådan denna lag lyder enligt lagen den 25 november 1927 (nr 434), dels i jaktstadgan den 25 november 1927 (nr 439), dels ock i lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker med däri genom lagen den 25 november 1927 (nr 435) vidtagna ändringar.

Lagen om rätt till jakt, i dess lydelse enligt förenämnda lag den 25 november 1927 (nr 434), innehåller, såvitt här är av betydelse, följande

stadganden. Enligt 1 § tillkommer jakträtt som regel envar jordägare på honom tillhörigt område. Är jord upplåten åt någon till brukande, äger, enligt 6 §, brukaren — med vissa undantag för jakt å älg — där ej annorledes avtalats nyttja den jakt, som hör till jorden. Enligt 12 § skall björn, som dödas eller fångas, alltid tillkomma kronan, om ej av Konungen annorledes förordnas. Även fallvilt av björn skall, enligt stadgande i 16 §, tillkomma kronan.

Jaktstadgan föreskriver i dess 2 § 1 mom., att björn å kronans mark icke må under någon tid av året jagas, dödas eller fångas utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Enligt 2 § 2 mom. får dock björn, som anfallit människa eller tamdjur, även annorledes än i nödvärn dödas efter tillåtelse av länsstyrelsen. Den, som dödat eller fångat björn, är, enligt 12 §, pliktig att därom ofördröjligen underrätta vederbörande polismyndighet eller jägmästare. Enligt 10 § skall, om inom kronans område av björn förorsakas skada å tamdjur, vilka för betning må dit inkomma, och skadan icke är att tillskriva vårdslöshet vid djurens bevakning, sådan skada ersättas av statsverket. Slutligen föreskrives, såvitt här är i fråga, i jaktstadgans 25 §, att föreskrifterna i nämnda stadga icke skola äga tillämplighet beträffande nationalpark, i den mån särskilda bestämmelser äro stadgade för sådan park.

Enligt 1 § lagen angående nationalparker är det förbjudet att å kronan tillhörigt område, som avsatts till nationalpark, jaga, fånga eller avsiktligt döda djur av vad slag det vara må, då det ej sker till försvar mot angrepp å person eller egendom. Enligt lagens 2 §, sådan denna lyder enligt lagen den 25 november 1927 (nr 435), gäller berörda förbud i fråga om jakt å björn även för lapparna. Tillika föreskrives emellertid i sistnämnda paragraf, att om inom nationalparks område av björn förorsakas skada å renar, vilka där må föras å bete, sådan skada skall, om den ej är beroende av vårdslöshet vid renarnas bevakning, ersättas av statsverket. Enligt 3 § äger med avseende å varje särskild nationalpark Konungen i särskilt reglemente föreskriva de undantag från vad i 1 § stadgas, som må finnas nödiga bland annat för utövande av den jakt, som prövas utan olägenhet kunna medgivas. — Genom reglementet rörande nationalparkernas förvaltning den 22 december 1911 (nr 156) efter däri genom kungörelsen den 27 november 1927 (nr 438) vidtagen ändring är medgiven rätt för vetenskapsakademien att, där inom nationalpark viss djurart nått en för naturlivets jämvikt störande utveckling, beträffande sådan djurart upplåta rätt till jakt inom parken med den inskränkning, att jakt å björn och lo ej må äga rum utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 februari 1928 har Norrbottens läns jaktvårdsförening hemställt, att sådana ändringar måtte vidtagas i gällande författningar, att full ersättning av statsmedel erhöles för av björn förorsakad skada å tamdjur, vare sig skadan skedde å enskild eller å kro-

nans mark, samt att rätt till dödande av björn utan att länsstyrelsens tillstånd därtill behövde inhämtas medgäves i de fall, då människa eller tamdjur bevisligen anfallits.

Vad först angår *frågan om utvidgad rätt till ersättning för skada av björn* har nyssnämnda jaktvårdsförening till stöd för sitt yrkande, att ersättningsrätten måtte utvidgas att gälla skada å tamdjur å all mark, anför, att i de glest befolkade trakter upp emot fjällen, där björn huvudsakligen förekomme, utgjorde den enskilda marken endast en ringa del av den sammanlagda arealen. De enskilda ägorna låge vanligen som små avskilda områden, helt omgivna av kronomark. Då kronan skyddade rovdjuren och beredde dem en fristad på all kronomark, borde kronan tillse, att detta skyddande ej medförde skada och förlust för enskilda. Då skada å tamdjur förorsakades, borde kronan till fullo ersätta skadan, oavsett var densamma inträffade. Ehuru rätt att döda björn å annan mark än kronomark förelåge, vore möjligheterna härtill mycket små med hänsyn till vad nyss sagts angående den enskilda markens belägenhet och förhållandevis ringa areal. Härtill komme att även om den skadegörande björnen dödades å enskild mark, bytet av björnen ej utgjorde någon ersättning för förlusten av dödade tamdjur, enär enligt gällande bestämmelser björnen skulle tillkomma kronan. Det kunde väntas, att på grund av rådande fridlysning rovdjuren, åtminstone på vissa avlägsna trakter, komme att kraftigt öka i antal. Björn syntes redan på vissa håll i Norrbottens län förekomma i ganska stort antal.

Förslaget, att ersättning för skada av björn å tamdjur skall utgå av statsmedel, även då skadan förorsakats på enskild mark, har tillstyrkts av nära nog samtliga, vilka däröver avgivit yttrande.

Vidkommande därefter *frågan om utvidgad rätt att döda björn* har framställning om ändrade bestämmelser gjorts — förutom av Norrbottens läns jaktvårdsförening — jämväl av 1928 års riksdag, som i skrivelse nr 211, under åberopande av jordbruksutskottets utlåtande nr 34, i anledning av en inom riksdagen väckt motion, II: 301, anhållit om utarbetande av ändrade bestämmelser rörande rätt att döda björn, i syfte att renvårdande lapp bleve utan särskilt tillstånd för tryggande av sin näring tillerkänd dylik rätt, samt om framläggande för riksdagen, i den mån så kunde befinnas erforderligt, av förslag i ämnet.

Anmärkas må, att lapparna före 1927 års författningsändringar å annan kronomark än nationalpark obehindrat fingo jaga björn inom område, där de ägde uppehålla sig med sina renar.

De i anledning av riksdagens framställning hörda myndigheterna hava i allmänhet uttalat sig i tillstyrkande riktning. Sålunda har domänstyrelsen i utlåtande den 17 januari 1929 tillstyrkt sådan ändring av 2 § jaktstadgan, att renvårdande lapp erhöle rätt att utan särskilt tillstånd för tryggande av sin näring döda björn å sådan annan kronomark än nationalpark, där lapparna enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till

renbete i Sverige vore berättigade till jakt. Däremot har vetenskapsakademien i utlåtande den 13 februari 1929 åberopat ett av dess naturskyddskommitté den 6 i samma månad avgivet yttrande, vari förslaget avstyrkts, enär detsamma i realiteten skulle innebära helt upphävande av björnens fridlysning.

Departementschefen har funnit de skäl, som åberopats till stöd för den föreslagna utvidgningen av rätten till ersättning för skada av björn, vara bärande samt beträffande frågan om utvidgad rätt för renvårdande lapp att döda björn anfört i huvudsak följande.

»För sina renbeten begagna sig lapparna, så vitt angår de trakter där skadegörelse genom björn plägar inträffa, huvudsakligen av kronans marker. De säregna omständigheter, varunder lapparna därstädes leva och driva sin näring, torde berättiga till att för lapparnas del avsteg sker från de principer, som i fråga om den bofasta befolkningen ansetts riktiga. Beträffande nationalparkerna synes dock någon ändring i gällande bestämmelser ej böra vidtagas. — — — Beträffande åter annan kronomark än nationalpark förefaller det mig som skulle någon lättnad i nuvarande föreskrifter skäligen kunna medgivas lapparna. Såsom nämnts medförde, vad sådan mark angår, 1927 års författningsändringar, att lapparna förlorade den befogenhet, de förut ägt, att å sagda mark utan tillstånd idka jakt å björn, varemot i stället medgavs dem rätt till ersättning för skada, som av björn förorsakades. För att underlätta för lapparna att skydda sina renar mot björn synas 1927 års bestämmelser böra något uppmjukas. Jag anser mig sålunda böra förorda, att renvårdande lapp gives befogenhet att, utan inhämtande av särskilt tillstånd, å annan kronomark än nationalpark döda björn, som anfallit människa eller tamdjur. Däremot kan jag ej tillstyrka en så allmänt hållen bestämmelse som den i ärendet ifrågasatta, att de renvårdande lapparna skulle äga rätt att utan tillstånd döda björn till skyddande av sin näring. Farhågan för att med stöd av ett dylikt stadgande lapparna skulle anse sig befogade att döda varje björn, som befunne sig inom de områden, varest lapparna bruka uppehålla sig med sina renar, är säkerligen välgrundad. Rätten att utan särskilt tillstånd döda skadebjörn torde vidare, såsom domänstyrelsen framhållit, böra begränsas till att avse sådan kronan tillhörig mark, med undantag för nationalpark, varest lapparna enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige äro berättigade att jaga.»

Departementschefen har vidare framhållit, att de föreslagna utvidgningarna såväl av rätten till ersättning för skada av björn som av lapparnas rätt att döda björn föranledde vissa ändringar i jaktstadgan, vilka ansetts icke böra vidtagas, innan riksdagen beretts tillfälle att yttra sig i ärendet.

I den i anledning av propositionen väckta motionen har *motionären* uttalat farhågor för att det föreslagna medgivandet för lapparna att döda björn skulle resultera i björnens utrotning i alla av lappväsendet berörda

marker, när lapparna skulle betrakta varje björn såsom en angripare på deras tamdjur.

Domänstyrelsen har i sitt yttrande över motionen uppgivit, att anledningen till att domänstyrelsen i sitt ovannämnda utlåtande den 17 januari 1929 tillstyrkt en utvidgning av lapparnas rätt att döda björn varit den påstådda ökningen under senare år av björnstammen inom Lapplands fjälltrakter och den skada på renar, som björnen med anledning härav ansetts orsaka. Domänstyrelsen har vidare anfört.

»På grund av den skyndsamhet, varmed ärendet av styrelsen måste handläggas, gavs icke tid att närmare undersöka, huru härmed förhölle sig. Under de fyra år som förflutit, sedan ovan nämnda utlåtande avgavs, har styrelsen emellertid kommit till den uppfattningen att, om man överhuvud taget kan tala om någon ökning av björnstammen inom Lappland, densamma är synnerligen obetydlig och att björnen, om den för framtiden skall kunna bevaras för den svenska faunan, alltjämt är i behov av ett effektivt skydd. Ej ens inom Stora Sjöfallets och Sarjeks nationalparker, där björnen dock borde äga synnerligen goda betingelser att öka i antal, har någon påtaglig tillväxt av björnstammen kunnat förmärkas.

Den skada, som björnen säges vålla å renar, finner styrelsen också vara betydligt överdriven. Att så är fallet bevisar bl. a. det förhållandet att under de senast förflutna tio åren, 1923—1932, ersättning av statsmedel för av björn å kronomark dödade renar utgått för endast 13 stycken djur med ett sammanlagt belopp av 375 kronor. Svaga renar och framför allt renkalvar självdö emellertid ofta. Detta inträffar isynnerhet efter vinturar, då renarna haft svårighet att skaffa sig föda. Dessa självdöda djur uppätas av rovdjur, däribland även av björn, som då förmodas hava dödat det djur, han tillvaratager. Häri torde i de flesta fall förklaringen vara att söka till de beskyllningar för skadegörelse å renar, för vilka björnen utsättes.

Det är obestriddigt att trots de skyddsbestämmelser, som gälla för björn å kronomark, björnen jagas därstädes av lapparna. I vilken omfattning beskattningen av björnstammen genom olovlig jakt sker, undandraget sig givetvis bedömande. Så mycket kan emellertid sägas, att då gällande bestämmelser försvåra öppen handel med björnskins, lär det förekomma att lappar efter besök i Norge salubjuda björnskins, som de uppgiva härköpta från inom norskt område skjutna björnar. Björn förekommer dock icke i Norge norr om Trondheims amt, varför det synes vara uppenbart att björnarna skjutits i Sverige och att jägaren icke haft möjlighet bevisa deras lagliga åtkomst därstädes.

Lapparnas liksom andra naturfolks inställning till rovdjuren är primitivt fientlig. De eftersträva därför dessa djurs fullständiga utrotande och äro benägna att skylla även av andra orsaker föranledda skador å tamdjuren på rovdjuren. Intresset att skydda vissa för sitt fortbestånd hotade arter av rovdjur måste av denna anledning komma att stå i strid med den uppfattning, lapparna hysa i detta avseende.»

Domänstyrelsen har funnit de av motionären uttalade farhågorna välgrundade samt framhållit, att det dessutom kunde befaras att lapparna skulle finna det lämpligt att mot ersättning låta andra jägare delta i björnjakten samt att de under senare åren i stor omfattning förbättrade

kommunikationerna inom övre Norrland gjorde det möjligt även för avlägset boende jägare att snabbt förflytta sig till tidigare så gott som otillgängliga trakter. Med hänsyn till den risk för björnens utrotande, som ett bifall till propositionen skulle innebära, har domänstyrelsen därför i likhet med motionären hemställt att ifrågasatt utvidgad rätt för renvårdande lapp att utan särskilt tillstånd döda björn icke måtte bifallas.

Domänstyrelsen har emellertid förordat en sådan ändring i jaktstadgan, att tillstånd att döda björn, som anfallit människa eller tamdjur, må kunna lämnas av vederbörande jägmästare. Till stöd härför har domänstyrelsen anfört.

»Sådant tillstånd skall nu enligt jaktstadgan 2 § 2 mom. lämnas av länsstyrelse. Denna bestämmelse synes i tillämpningen hava medfört en viss tidsutdräkt i det länsstyrelsen, sedan framställning om tillstånd att döda björn ingått, varit nödsakad att genom landsfiskal låta verkställa undersökning på ort och ställe och avvakta resultatet därav innan tillstånd kunnat lämnas. Tidigare gällande bestämmelser erbjödo möjlighet till ett snabbare förfarande vid oskadliggörande av björn, som vållat skada. Kungl. kung. den 8 november 1912 angående grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt stadgade nämligen i punkt 4 att björn, som anfallit människa eller husdjur, finge dräpas, även annorledes än i nödvärn, efter tillåtelse av den tjänsteman vid skogsstaten, under vars tillsyn marken vore ställd.

Med de förhållandevis goda kommunikationer, såväl i fråga om vägar som telefon, som numera äro förhanden även i Lappland, torde det icke möta större svårighet för lapparna att sätta sig i förbindelse med närmast boende skogsstatstjänsteman i de sällsynta fall, då björn å kronomark angripit människa eller tamdjur, liksom det för skogsstatstjänstemannen låter sig göra att snabbt infinna sig för konstaterande av om så skett. Då skogsstatstjänstemännen i regel äga lämpliga skjutvapen och äro förfarna i deras hanterande, kunna de samtidigt vara lapparna behjälpliga vid björnens dödande.»

Utskottet.

Utskottet finner de skäl, som anförts till stöd för den föreslagna utvidgningen av rätten till ersättning för skada av björn, vara bärande.

Vad angår frågan om utvidgad rätt för renvårdande lapp att döda björn finner utskottet Kungl. Maj:ts förslag vara så avvägt, att dess genomförande näppeligen kan innebära någon allvarlig risk för björnens utrotande. För övrigt anser sig utskottet vid denna frågas bedömande böra taga mera hänsyn till den risk, för vilken lapparna äro utsatta genom anfall av björn, än till risken för björnens utrotande. Utskottet har ingenting att erinra mot domänstyrelsens förslag, att tillstånd att döda björn, som anfallit människa eller tamdjur, må kunna lämnas av vederbörande jägmästare i stället för av länsstyrelsen. Sistnämnda förslag synes emellertid för lapparnas vidkommande icke innebära tillräckliga möjligheter till skydd mot anfall av björn. Utskottet tillstyrker därför bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, med avslag å motionen II: 56, må bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 30 mars 1933.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm*, *N. August Nilsson*, *Gabrielsson*, *Dalberg*, *Norman*, *Elof B. Andersson*, *Henriksson* och *Halvarsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Hedlund* i Häste, *Uddenberg*, *Olsson* i Rödningsberg, *Carlström*, *Ericsson* i Sörsjön, *Liedberg* och *Gustafson* i Vimmerby.

Reservation

av herrar *Sederholm*, *Dalberg*, *Norman* och *Halvarsson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla följande lydelse:

»Utskottet har intet att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, att även i fall, där björn å annan mark än kronan tillhörig förorsakar skada å tamdjur, vilka för betning må dit inkomma, och skadan icke är att tillskriva vårdslöshet vid djurens bevakning, sådan skada må ersättas av statsverket.

Vad därefter angår förslaget, att renvårdande lapp må utan hinder av gällande bestämmelser å sådan annan kronomark än nationalpark, varest han enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige äger jaga, utan särskilt tillstånd döda björn, som anfallit människa eller tamdjur, finner utskottet de synpunkter, som framförts i motionen och i domänstyrelsens däröver avgivna yttrande, vara värda beaktande. Utskottet kan alltså icke undgå att finna, att ett genomförande av vad Kungl. Maj:t föreslagit skulle innebära allvarlig risk för björnens utrotande i vårt land. Visserligen bör vid frågans bedömande lapparnas intresse av att kunna skydda sig mot anfall av björn i första hand vinna beaktande, och detta intresse synes icke tillbörligen tillgodosett genom den i 2 § 2 mom. jaktstadgan meddelade föreskriften, att björn, som anfallit män-

niska eller tamdjur, må dödas annorledes än i nödvärn endast efter tillstånd av länsstyrelsen, eftersom anfall av björn å lapparnas renar i regel inträffar på så avlägsna orter, att ett tillstånd av länsstyrelsen icke kan inhämtas utan alltför stor tidsutdräkt. Det förefaller emellertid som om denna fråga skulle kunna lösas genom att, såsom domänstyrelsen föreslagit, i sistnämnda stadgande utbyta orden »av länsstyrelsen» mot »av vederbörande jägmästare». Enligt domänstyrelsens uppgift skulle nämligen närmast boende skogsstatstjänsteman i regel kunna snabbt tillkallas och infinna sig, så snart en skadebjörn uppträtt, samt vara lapparna behjälplig vid björnens dödande. Med hänsyn till att sålunda från domänstyrelsens sida föreligger ett förslag, varigenom till synes lapparnas rätt kan tillgodoses utan risk för björnens utrotande, anser sig utskottet icke böra förorda den av Kungl. Maj:t föreslagna ändringen.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

1) att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla *dels* att det i propositionen framställda förslaget angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn icke föranlett någon erinran från riksdagens sida, *dels ock* att riksdagen funnit det i propositionen framlagda förslaget, i vad rör utvidgad rätt att utan särskilt tillstånd döda björn, icke böra genomföras,

2) att motionen II:56 må anses besvarad genom utskottets hemställan under 1).»